

Recensioner

Svensk psalm under 1900-talet. Bibliotheca Theologiae Practicae. Gleerups. Lund 1959. Pris h. 12: —.

Av dr. Arvastsons hand föreligger i serien Bibliotheca Theologiae Practicae ett arbete kallat *Svensk psalm under 1900-talet*. Det är en framställning med stor bredd och grundlig dokumentering, värdig det intressanta ämnet. De sakkunniga, de olika förslagen, dragkampen mellan de olika intressena (ny psalmbok eller tillägg) kring 1920 års kyrkomöte och fortsättningen fram till nu gällande psalmbok — allt redovisas. Inte minst för den, som har mycket levande minnen från det stora och av allmänheten mycket uppmärksammade nattplenum varmed psalmboksdebatten i 1920 års kyrkomöte avslutades, har det varit mycket nöjsamt få återuppleva det i dr Arvastsons lugnt objektiva framställning. Jag kan icke underlåta, att med tanke också på ett och annat jag ovan anført, framhålla denna avhandling som föredömlig för ett arbete av både historisk och aktuell karaktär. En utmärkt grundbok för studiearbete kring det ämne bokens titel anger. Arvastson slutar med några mogna överväganden kring "Psalmboksarbetets facit", där också mot varandra väges det alltid förefintliga behovet av "en ny sång" och behovet att bevara det bästa av gångna släktleds sångskatt. En god bok.

Harald Andersson

Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, herausgegeben von Friedrich Blume, Bären-

reiter Verlag, Kassel, Basel, London, New York. Band 8: L — MEJTUS 1960.

Utgivningen av "MGG", vars åttonde band föreligger sedan 1960, fortskrider i oförminskad takt och med samma grundlighet och standard. Som ett litet vittnesbörd om MGG:s omfång och om den svenska musikens framgångar under 50-talet får man väl tolka förekomsten av artikeln "Lidholm" i åttonde bandet, medan ännu år 1952–53 de jämförliga artiklarna "Blomdahl" och "Bäck" saknades i första och andra bandet.

G. Z.

Harald Göransson och Lars Edlund: Koralmusik II. Alternatimsatser för kyrkoåret. Diakonistyrelsens bokförlag. 16: — kr.

Koralmusiken i den form, som Harald Göransson gjort till föremål för sitt arbete och intresse och som utföres enligt alternatimprincipen har med den nu föreliggande andra delen av Koralmusik, fått en viss slutgiltig avrundning. Enligt förordet fullföljer den sista delen en sidolinje i arbetet, och denna sidolinje är alternatimpraxis, varvid församlingen tänkes sjunga de verser, som organisten tilldelar densamma, ur den stadfästade koralboken. Såsom utgivarna påpekar innebär detta en diskrepans. Detta är nog en riktig iakttagelse. Man kan svärigen undgå att det uppstår en icke alltid vacker blandning av vad som förmenas vara "ursprungligt" i fråga om melodi och sats, och koralbokens version. Det blir understundom en föga tilltalande blandning av gammalt och nytt, som knappast kan undgå att verka gudstjänstligt störande.

Dock kan det sägas att denna andra del mindre än den föregående ger ett brokigt intryck, eftersom för samma psalm inte anvisas flera satser från olika epoker.

Redogörelsen för varifrån satserna hämtats inskränker sig denna gång till ett meddelande att de äldre äro efter originaltrycken och andra endast tillgängliga i Denkmäler-samlingar och facsimile-utgåvor. Det är alltså omöjligt att konstatera vad det innebär, när en sats betecknas sålunda: "efter Melchior Vulpius". Vad har ändrats, vad innebär en transponering, givetvis till ett lägre läge? Sådant är givetvis nödvändigt att göra för att körsatsen skall kunna utföras tillsammans med koralbokens anvisning. Men för att man skall kunna rätt bedöma värdet av sådana utgåvor av äldre sättningar, behöver man kunna se dessa i original. Inte alltid gör sådan nedtransponering rätt varken åt verket eller exekverande kören.

Uppmärksamhet bör nog riktas på frågan om denna växelsång mellan kör och församling, eller mellan av orgel beledsagad sång och sång utan orgel. Icke sällan synes denna växling vara föga genomtänkt, och man måste fråga sig om det ligger tanke bakom växlingen eller är ett utslag av vad körledaren eller organisten tycker. Detta är knappast tillbörligt i den kristna gudstjänsten.

Koralmusik bör ge anledning till inträngande undersökningar och välvilliga samtal och övervägande och därför hälsas denna andra del hjärtligt välkommen.

A. A.

Kyrkovisor för barn. Utgiven i samarbete med Diakonistyrelsens söndagsskolnämnd. Diakonistyrelsens bokförlag.

Behovet av förnyelse i söndagsskolans repertoar har föranlett Diakonistyrelsens söndagsskolnämnd att ge en kommitté i uppdrag att dels lägga fram ett urval av psalmer i psalmboken och dels att utge ett antal till både text och melodi nya sånger för barn gudstjänsten. Samlingen föreligger dels i en upplaga försedd med harmonisering och dels en textupplaga med noter till varje sång, den senare helt förebildligt

ordnad och i ett vackert tryck med tydlig och klar notskrift. Några av psalmdiktarna och komponisterna ge här prov på vad modern svensk dikt och ton kan ge åt barnen. En del av detta verkar hoppfullt, annat ter sig antingen för tunt eller också för vanskligt för dem som det hela är avsett för. Det är vanskligt att bedöma resultatet utan att pröva det i livet bland barnen. Det skall bli intressant att få göra provet och se resultatet.

A. A.

Bröllopsmusik, Begravningsmusik. 2 grammofonskivor, i serien Kyrkoton LP. Diakonistyrelsens bokförlag.

Problemet med förättningssmusiken har diskuterats rätt intensivt, men med föga framgång i deras ögon som ville lyfta upp det hela från den profanation, som den ofta har hamnat i. För att ge en möjlighet att demonstrera god kyrkomusik vid bröllop och begravning har nu två grammofonskivor utgivits som vill vara och förvisso också är förebildliga och som alltså vid diskussion om vad som skall utföras vid dessa kyrkliga förrättningar kan demonstreras på pastorsexpeditionen eller i den tjänsteförrättande musikerns hem. Att utförandet är verkligt förebildligt, därom behöver ej mera sägas än att de medverkande äro Gotthard Arnér (orgel), Elisabet och Erik Saedén (sång), körsång under Eric Ericsson. Den utvalda musiken är inte extrem. Där är plats inte bara för Bach och Roman, utan också för Mendelssohn, Gustaf Nordquist och Einar Eklöf. Det vore säkert gott om den avsedda effekten med dessa grammofonskivor komme att vinnas.

A. A.

Fritiof Dahlby: Kyrkokalender. Håkan Ohlssons förlag, Lund.

Det är en verklig förmöjelse att studera Dahlbys kyrkokalender. Han har länge förberett sig för denna, man kan gott kalla den lärobok över vad man bör eller åtminstone kan lämpligen ha i tankarna medan året skrider fram. Här finnes

det mesta som man kan önska sig: korta koncisa uppgifter om kyrkoårets högtider och vanliga söndagar. Sammanfattningar av texter och böner, anvisningar för skrud och altarljusens antal, och t. o. m. för altarblossornas färg. Till detta kommer att kyrkokalendern fått en utsökt värdig gestalt, förmåligt illustrerad av konstnären Kurt Blixt. Till allt detta har författaren fogat uppgifter om påskterminerna för innevarande årtusende, ett rikhaltigt kalendarium med uppgifterna om dagarnas namn inte bara enligt nu gällande almanacka utan också den närmast föregående och almanackan av år 1750. Där ser man bekvämt vad vi har och vad vi förlorat. Den svenska kyrkans biskopar har fått sitt register och en förträfflig ordlista upplyser den vetgirige om de liturgiska ordens rätta uttal och innebörd. En god hjälp på vägen till ett svenskt ceremoniale.

A. A.

Corbinian Gindele: Gregorianisches Singen. Friedrich Pustet, Regensburg, Mk 2: 80.

Med samma sakkunskap och vidsyn, som kom till synes i hans tidigare lilla skrift: *Lebendiger Choral*, framlägger benediktinermunken från Beuron här sina tankar om det gregorianska sjungandet. Han strävar oavslått till att betona dess samband med sången överhuvudtaget. Han kan därför erkänna och värdera den skillnad i utförandet, som faktiskt förekommer i olika länder och som beror av det levande modersmålet, och som icke behöver förvanska koralens grundstruktur. Ifråga om utförandet avråder han från att bruka halvrost, så att stämmans klang saknas, å andra sidan varnar han också för en röststyrka, som kommer ff nära. På åtskilliga punkter står han kritisk gentemot de olika koralupplagorna med deras skilda sätt att tolka de gregorianska melodierna. En stämulerande läsning.

A. A.

NY KÖRMUSIK

När man studerar vad år 1960 har givit oss kyrkomusiker och våra körer av sacral kör- och orgelmusik, är det särskilt glädjande att kon-

statera, att svenska kyrkans eget förlag (SKDB) har väckts ur sin mångåriga slummer. Så mycket mer glädjande är det, att tonsättarna vilka distribueras av detta förlag tillhör våra ledande kyrkokomponister. Gottfrid Berg har påbörjat en serie motetter av vilka fem kommit ut på SKDB. Som alltid kännetecknas Berg här av en klarhet, en enkelhet och en sällsynt fin känsla för kören och dess möjligheter. Detsamma kan sägas om Sven-Eric Johansson som på samma förlag utgivit dels en tonsättning av H. Spegels psalm "O huru ljuvlig är din boning Herre kär" (3-st. bl. kör a cappella) ett stycke som alla Sveriges kyrkokörer både kan och borde införliva med sin repertoar, dels en tonsättning av "Psaltare och lyra" (4-st. bl. kör a cappella), E. A. Karlfeldts bekanta text. Stycket är huvudsakligen homofont hållet, med undantag för ett litet avsnitt i tvåstämmig kanon. Vissa intonationssvårigheter kommer säkert att uppstå vid en instudering och det vore önskvärt om tonsättaren givit ett alternativ till sista ev. de två sista takterna. (Alla körer har inte basar som kan sjunga stora C.) Visserligen kan väl varje kördirigent själv räkna ut, att man kan lägga upp andra basens C en oktav och stryka första basens G, men sådant bör tonsättaren själv ange. Stycket tillhör utan tveivel de allra bästa som utkommit under året.

Sven-Erik Bäck's "Motetter för kyrkoåret" har låtit tala om sig och de tre som nu finns utgivna (Fastlagssöndagen, Midfastosöndagen och Långfredagen) har redan framförts ett par gånger i radio. Att det här är frågan om storlagen musik som ödmjukt och smidigt anpassar sig till och tolkar texten är utom varje tveivel, men ett framförande av dessa motetter ställer ytterligt stora krav på kör och dirigent.

Den fjärde av "de fyra stora" som är utgivna på SKDB är Valdemar Söderholm med en utsökt tonsättning av Psalt. 24: 7-8 "Höjen, I portar, edra huvuden" för 3-st. dam- el. barnkör.

Ytterligare två verk på samma förlag skall här nämnas, nämligen "Om dig stor svaghet kommer på" (3-st. bl. kör a cappella) av Olle Nilsson och Stig-Gustav Schönbergs "Sjungen till Herrens ära en ny sång" (4-st. bl. kör a cappella), den förra hållet i en ganska traditionell

stil med en genomförd kanon mellan sopran och bas, vilken dock i de allra sista takterna inte klingar lika naturligt som tidigare. Stycket rekommenderas och ställer inte stora fordringar på kören, vilket dock Stig-Gustav Schönbergs tonsättning gör. Detta är uppbyggt enligt traditionellt mönster med en antifon, psalm med Gloria Patri varefter antifonen omtages. I psalmen med Gloria Patri som är skriven i ett slags reciterande ton, hade det kanske varit lyckligare att utelämna de lodräta strecken genom notsystemen, vilka lätt uppfattas som ett slags traditionella taktstreck, och gärna hämmar ett naturligt framförande av texten.

Här skall nu endast framföras ett önskemål, nämligen att SKDB på sina körblad ville ange vid vilka tillfällen ifrågavarande hymn eller motett kan framföras. En elege till förlaget: undertecknad har inte kunnat finna ett enda feltryck.

Organisten i S:ta Maria i Hälsingborg, Torsten Nilsson har på Nordiska Musikförlaget utgivit fem evangeliemotetter, för de fyra allmänna böndagarna samt en för tionde söndagen efter Trefaldighet. Körens främsta uppgift i gudstjänsten är att leva med i och förtydliga liturgien och häri ingår även framförande av evangeliemotetter. För att kunna genomföra detta fordras ett stort antal nykompositioner, varför varje slag i stil med Torsten Nilssons bidrag hälsas välkomna. Ett kärvt men målade tonspråk präglar dessa motetter men svårigheterna är dock överkomliga, i de flesta fall även för inte så avancerade körer, framförallt då motetten för Tacksägelsedagen, som anmämlaren sätter främst av dem alla. En sak som kanske gör en lite betänksam är tonsättarens många taktväxlingar. Bör man inte kunna få samma uttryck och samma möjligheter med betydligt mindre taktväxlingar? En alltför stor anhopning av taktväxlingar verkar förvirrande på många körsångare. Karl-Olof Robertson har tonsatt Mark. 16: 15–16 "missionsbefallningen" (4-st. bl. kör a cappella; NMf) och visar här återigen, att han verkligen är en körtonsättare att räkna med. Av den alltför hastigt bortgångne Lille-Bror Söderlundh har på NMf utkommit två tonsättningar "Såsom hjorten träget längtar" (3-st. bl. kör a cappella), en tonsätt-

ning av Sv. ps. 358: 1 och "Herre, lär mig betänka" (Psalt. 39: 5) även den för 3-st. bl. kör a cappella. Det första stycket är enkelt och okomplicerat och bör inte bereda någon kör några svårigheter, det andra ett utsökt fint stycke, med fina skiftningar i uttrycket, men det ställer ganska stora krav på kören. Andra tonsättare som tagit sig an psaltarpsalmer är Åke Erlandsson Psalt. 89: 16 "Saligt är det folk" (3-st. bl. kör a cappella) och Gunnemar Carlstedt med Psalt. 15: 1, 2, 5 "Herre, vem får bo i Din hydda?" båda på NMf. Carlstedts stycke kan rekommenderas.

Ett användbart stycke är Gunnar Thyrestams "O, hur sälla äro ej de fromma" (4-st. bl. kör a cappella; NMf), ett stycke som är mycket "thyrestamskt" i ordets allra bästa mening.

Rudolf Norrman har utgivit tre stycken för 4-st. bl. kör a cappella (NMf): "Lovsång", "Uppfaren är vår Herre Krist" och "Allhelgonadagen". Det andra stycket, en tonsättning av Sv. ps. 127 i fyra olika sättningar för 2–4 stämmor är mycket användbart, tyvärr är dock andra sättningen (SA) något ointressant. Att tonsätta J. A. Eklunds text "Dit sol ej när" är djärvt med tanke på den fina och välkända tonsättning Oskar Lindberg gjort av samma text, men R. Norrman har vågat sig på det och har valt ett tonspråk som väl svarar mot texten.

Av Gunno Södersten har NMf utgivit två hymner "Så älskade Gud världen" (4-st. bl. kör a cappella med sopransolo) och "Den som tror på Sonen" (Joh. 3: 36) för 4-st. bl. kör a cappella. Den senare anges som "Koral ur Missionsatorium" och det borde den fått förbli. Som fristående stycke är den fullkomligt intetsägande.

Josef Jonsson har gjort två körsättningar (4-st. bl. kör a cappella) på Scandellis melodi "Helige Ande", Sv. ps. 131 (NMf). De få ställen som avviker från koralbokens harmonisering gör inte satsen bättre.

Kyrkoherden-tonsdättaren Gustaf Bjarnegård har under året utgivit musik för barn- eller damkör. På SKDB har han utgivit den lilla hymnen "Ad vespere" till text av Sam. Gabrielsson en hymn som klingar utmärkt för barnkör. På NMf har han utgivit tre sättningar över svenska koraler "O huvud, blodigt sårat" (S. A.

och violin) "Nu kommen är vår påskafröjd" (SSA) och "Kom Helge Ande till mig in (SA). Alla tre satserna lämpar sig utmärkt som körsatser vid alternatimsång. I den första av de tre har Bjarnegård till de två sångstämmorna lagt en överstämma för en violin som går att spela också på altblockflöjt, åtminstone första sidan. (På anmälarens exemplar fanns nämligen bara en framsida, andra sidan var blank). Bjarnegård har också bidragit i samlingen "Sopran- och Altröster II" utgiven av Daniel Olson och Birger Oldemark (NMF) Det är ett utmärkt häfte som varmt rekommenderas för alla barn- och flickkör. Utgivarna är ju erfarna pedagoger och det borgar för att urvalet är gott. I många av satserna kan man blanda röster med instrument, något som är värt uppmuntran i våra dagar med det alltmera tilltagande amatörmusicerandet, framförallt bland ungdom.

Albert Sjögren

NY ORGELMUSIK

Goda preludiesamlingar är det inte gott om. Den värdefullaste och mest användbara som utkommit i vårt land torde väl vara Runbäck-Ahléns "Introituspreludier", kanske mest för det här hopsamlade värdefulla materialet från tidigare epoker. Rudolf Norrman har tillsammans med den i fjol bortgångne organisten Reinhold Andersson utgivit "Koralförspel del 2" (NMF). I denna samling är ett tiotal svenska organister, förutom utgivarna, representerade och innehållet måste betecknas som mycket växlande. Vid en genomgång av samlingen får man intrycket att svenska organister lider av någon slags kanon- och imitationssjuka och att man är ytterligt rädd att söka sig fram på nya vägar. Den ena av utgivarna, Rudolf Norrman tycks verkligen ha försökt komma bort från gamla schabloner och i många fall, tycker anmälaren, lyckats bra, t. ex. i förspelen till Sv. ps. 40, 127 och 261. Bland övriga intressanta och användbara bidrag kan nämnas Torsten Sörensons för-

spel till nr 133 b, Henry Lindroth (nr 317), Carl-Eric Rosenquist (nr 453) och kanske framförallt Lars Edlunds förspel till Sv. ps. 175 eller 457.

På samma förlag har utkommit Meditation av D. Wikander, Musica Jacobensis av W. Ahlén och "Dig vare lov och pris, o Krist" koralpartita av V. Söderholm. Samtliga kompositioner går att utföra på orgelpositiv, dock bör man ha bihangspedal till det förstnämnda stycket. Musica Jacobensis består av tre olika stycken, Pastorale, Largo Solenne och Toccata Brevis, av vilka det andra är det minst intressanta medan det första är ett välklingande stycke. Tonsättarens registreringsanvisningar tyder på att pastoralen bör spelas på en tvåmanualig orgel. (Tyvärr går inte stycket att spela på ett positiv med delade register, med understämmorna spelade en oktav lägre registrerade med 4' + 1' på grund av tonerna H A i 9-10 takterna på sid. 3.)

Valdemar Söderholms koralpartita är karakteristisk för sin upphovsman, ett balanserat, välklingande och ytterligt intressant stycke. Partitan består av fyra satser: Toccata, Interludium, Fuga och Koral. Varje bidrag till litteraturen för positiv är välkommen och i synnerhet av sådan kvalitet som denna partita. SKDB har börjat intressera sig även för orgellitteraturen. Välkända är redan bidragen till förrättningsmusiken "Trumpet voluntary" (J. Clarke) och "Jesus all min glädje bliver" (J. S. Bach) som detta förlag utgivit. 1959 utgavs i denna serie "Festmusik" av Stig-Gustav Schönberg, ett fint stycke, visserligen med många och fräna dissonanser men mycket välklingande och rytmiskt pregnant. Stycket lämpar sig utmärkt som vigselmusik. I höstas kom ytterligare ett bidrag i samma serie, "Majestatis Divinae" av Sven Eric Johansson. C. f. (Sv. ps. 3) i långa notvärden går genom hela stycket och över detta arbetar tonsättaren med två stämmor i kanon- och inventionsteknik. Ett framförande fordrar absolut det snabba tempo som finns angivet.

Albert Sjögren